

Posudek oponenta doktorské disertační práce

Student: Paed.Dr. Pavel Skácelík

Název práce: Bezpečnost a ochrana zdraví žáků a studentů škol a školských zařízení v legislativní oblasti a preventivní činnost při řešení školní úrazovosti.

Školitel: Doc.Ing. Lucie Kozlová, Ph.D.

Oponent: Doc.MUDr. Lumír Komárek, CSc

Aktuálnost zvolené problematiky

Zdravotní, etická a ekonomická problematika dětské úrazovosti patří k prioritám na úrovních národních i mezinárodních a národní akční plán prevence dětských úrazů na léta 2007-2008 je jedním z nejvýznamnějších dokumentů současnosti. Již tato skutečnost potvrzuje aktuálnost zvolené problematiky.

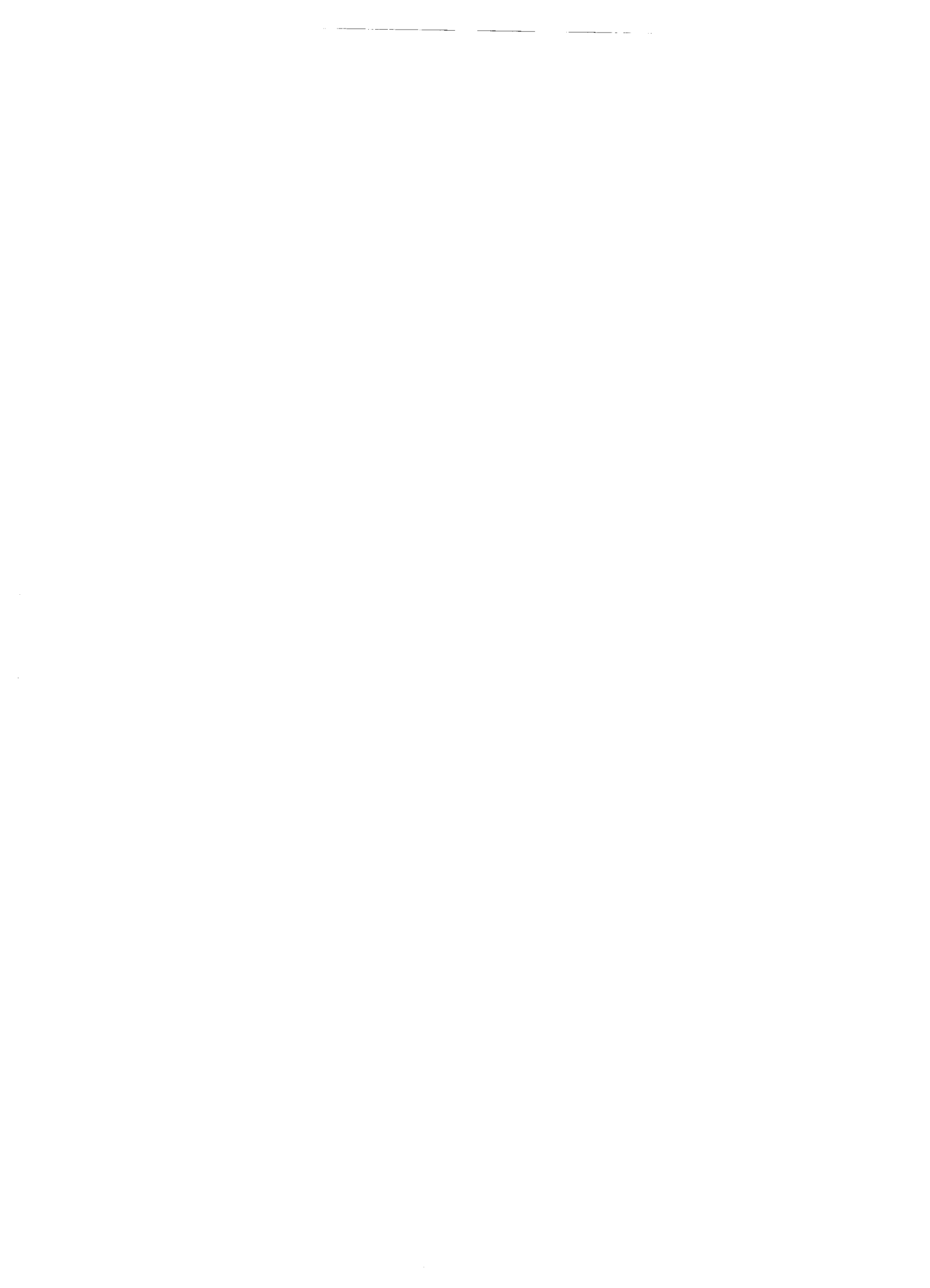
V oblasti analýzy a prevence dětských úrazů je mimořádně významnou oblast úrazů, k nimž dochází ve škole nebo v souvislosti se školním vyučováním a výchovou. Autor se zaměřil právě na tuto oblast a to z několika důvodů. Evidence a analýza školních úrazů je relativně organizačně a legislativně dostupná. Vzhledem k možné ovlivnitelnosti režimu a prostředí jsou preventivní intervenční opatření na škole realizovatelná. Školní úrazovost kontinuálně vzrůstá. A v neposlední řadě je autor renomovaný odborník v otázkách bezpečnosti a prevence úrazů, zejména úrazů školních.

O vysoké aktuálnosti a relevantnosti zvolené problematiky tedy není pochyb.

Stanovené cíle doktorské disertační práce - splnění cílů

Cíle práce jsou poměrně rozsáhlé, neboť vycházejí z analýzy bohatých souborů a databází.

Základním cílem je popis situace ve školní úrazovosti a rozbor jejího vývoje v průběhu posledních 6ti let s hypotézou jejího vzrůstajícího trendu. Tohoto cíle bylo dosaženo

a hypotéza potvrzena. Součástí tohoto popisu bylo potvrzení předpokladu rozdílných výskytů úrazů v různých regionech a lokalitách. I tento předpoklad byl potvrzen.

Byl splněn i cíl zjištění různého vývoje úrazovosti v různých typech a velikostech škol.

Dalším a snad vzhledem k reálným potřebám současnosti nejdůležitějším cílem byl popis a rozbor výsledků nejdůležitějších institucí, které získávají a zpracovávají úrazové informace /Česká školní inspekce, Ústav pro informace ve vzdělání, Ústav zdravotnických informací a statistiky aj./ Z této analýzy pak vzešel cíl navržení úprav legislativy, které povedou i ke zjednodušení celého systému a návrh komplexního a integrovaného nového systému sledování a správy dat statistických údajů. I tyto cíle byly splněny.

Konečně bylo cílem práce navržení systému preventivních opatření. Tento návrh je formulován v návrzích na opatření a cíl byl splněn.

Kromě těchto hlavních cílů byly splněny i menší dílčí cíle.

Nové poznatky, které byly dosaženy v doktorské disertační práci

Práce vychází ze zpracování mimořádně rozsáhlého množství dat. Takový rozsah analýz školní úrazovosti je unikátní.

Autor správně pochopil, že jen dokonalá systematická a hluboká informovanost o incidenci a příčinách školních úrazů může vést ke zlepšení situace. Nemohou stačit jen neúplné a nejednotné statistiky nebo jednotlivé studie, jichž bylo v poslední době provedeno mnoho.

Skutečně účinnou cestou je systematická, kvalitní a všechny důležité aspekty zahrnující evidence veškerých školních úrazů a jejich analyzování v jediné instituci, která je bude kontinuálně interpretovat a bezprostředně připravovat intervenční výstupy. Tento systém musí být připraven nejen vysoce odborně fundovaně, ale musí mít především legislativní podporu.

A návrh tohoto systému, včetně návrhů legislativních, je největším a skutečně konkrétním přínosem této práce.

Autor navrhuje novelu zákona 561/2004 Sb., školského zákona, aby zmocnila Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR k vydání vyhlášky o bezpečnosti a ochraně zdraví dětí, žáků a studentů škol a školských zařízení. V současné době v této oblasti existuje

pod č.j. 37 014/2005-25 „Metodický pokyn k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních zřizovaných Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy“, který je závazný ze zákona pouze pro školy a školská zařízení, které zřizuje MŠMT přímo. Není tedy závazný pro ostatní školy, které zřizují krajské úřady a obce. Stačí rozšířit § 29 o odstavec 4, který by mohl znít: „Ministerstvo se zmocňuje vydat vyhlášku k zajištění bezpečnosti a ochraně zdraví dětí, žáků a studentů.“

Další legislativní opatření spočívají v novele vyhlášky 64/2005 Sb., kde je potřeba především definovat, co se považuje za školní úraz, přepracovat a upravit systém vykazování evidence školních úrazů, dále upřesnit a upravit formulář „Záznam o školním úrazu“.

Jako další zásadní legislativní úpravu navrhuji převést kompetenci sběru dat prostřednictvím upraveného Výkazu R 36-01 z ÚIV na ČŠI.

Kromě tohoto základního přínosu přinesla práce řadu poznatků ze statistické analýzy. Jsou to zejména úrazovost podle druhů škol, výskyt úrazů v průběhu roku, úrazovost podle krajů, vývoj úrazovosti v průběhu posledních 6ti let.

Připomínky

Následující připomínky jsou míněny především jako podnět do diskuse při obhajobě.

Práce představuje rozsáhlé úsilí sběru, přípravy a analýzy dat a její význam je nesporný. Část z těchto údajů jsou výsledky převzaté a část jsou vlastní prací autorovou. Bylo by účelné, aby autor své vlastní výsledky zdůraznil.

Kromě základních analytických ukazatelů jsou zajímavá i zjištění rozdílů ve školní úrazovosti mezi jednotlivými kraji a okresy. Jaké jsou příčiny těchto rozdílů? Jejich interpretace by mohla být významným vodítkem pro tvorbu intervenčních strategií.

Interpretace tak bohatých výsledků by si zasloužila rozsáhlejší diskusi. Doporučuji autorovi, aby tuto svoji disertační práci zpracoval pro časopiseckou publikaci /např. Central European Journal of Public Health/ a v ní diskusi prohloubil.

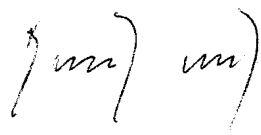

Závěr

Doporučuji přijmout práci k obhajobě a na jejím základě navrhnout, aby byl PaedDr. Pavlovi Skácelíkovi udělen titul PhD. ve vědním oboru „Prevence, náprava a terapie zdravotní a sociální problematiky dětí, dospělých a seniorů“ a P-5345 – specializace ve zdravotnictví.

Místo vypracování a datum: Praha, 12.9.2007

Podpis

A handwritten signature in black ink, consisting of a stylized 'P' followed by several loops and a final flourish.

Posudek oponenta doktorské disertační práce

Student: PaedDr. Pavel Skácelík

Název práce: Bezpečnost a ochrana zdraví žáků a studentů škol a školských zařízení v legislativní oblasti a preventivní činnost při řešení školní úrazovosti

Školitel: doc. Ing. Lucie Kozlová, Ph.D.

Oponent: doc. PhDr. Ferdinand Mazal, CSc.

1 Aktuálnost zvolené problematiky

Předložená disertační práce má 89 stran a 21 příloh, 40 titulů literatury a další webové odkazy, prameny a zdroje. Počet grafů 44, 12 tabulek je vysoký a adekvátní potřebám práce. Někdy jsou tabulky rozsáhlé a dělí text na několik oddílů. Zde bylo možné zvážit převedení tabulek do příloh. Obsah je členěn standardním způsobem, analýza problematiky, cíl práce a hypotézy, metodika a výsledky, diskuse, návrhy na opatření a závěr práce. Z pohledu recenzenta je věnována největší pozornost výsledkům získaných z 5 institucí a dále provedené komparace s vybranými zeměmi Evropské unie. Formálně je práce velmi čistá, bez pravopisných chyb a překlepů. Autor dodržuje zásady psaní prací podobného typu.

Autor se zabývá vývojem problematiky dětské a školní úrazovosti. Stručně popisuje vznik situace a upozorňuje nejen na trendy, ale také hned na začátku práce uvádí, že výsledky nemohou být srovnávány, protože vychází z různých způsobů zařazování a sběru dat. Práce se zabývá aktuální a dlouhodobě institucemi podceňovanou problematikou, která je řešena různým způsobem ve všech vyspělých zemích světa.

Analýza problematiky úrazovosti dětí a mládeže patří mezi autorem zdařile zpracované kapitoly. Pokud jsou dětské úrazy, jak uvádí autor, třetí nejčastější příčinou úmrtí v celé populaci (200 až 250 dětí za rok) a z tohoto počtu 120 dětí zemře následkem úrazů, je to alarmující číslo a důvod k cílené analýze. Zejména pokud tato čísla doplní 30 000 hospitalizovaných dětí ročně, 7 500 operovaných a 3 000 dětí invalidních za jeden rok. Autor uvádí, že náklady spojené s péčí po úrazech, ale uvádí náklady v USA (3miliardy dolarů), chybí ale základní srovnání s ČR. Zkušenosti s prevencí uvádí velmi obecně. Faktem, že činnosti v BOZ (str. 11) jsou dlouhodobě podceňovány ze strany MŠMT (chybí celý název), zřizovatelů i škol neznamená, že autor podceňuje popis současné situace.

Autor se zabývá úrazovostí dětí v různých věkových skupinách. Za nejohroženější skupinu autor pokládá skupinu dětí ve věku 13 až 15 let, tedy žáky v 7. až 9. ročníku základní školy, na které připadá 37% všech evidovaných úrazů. V další analýze se autor dostává do faktorů, které jsou konkrétně uchopitelné a mohou být přínosem pro preventivní aktivity a mohou pomoci při snížení úrazovosti dětí. Mám tím na mysli informace, kdy se stává nejvíce úrazů ve školách, samozřejmě po úrazech v dopravě. Je to v prvních dvou dnech týdne, nejvíce v úterý. Zajímavé by bylo zjišťování příčin nebo alespoň názoru pedagogů, to však autor neuvádí. Uvádí ale, že nejčastější výskyt úrazů je mezi 9. a 11. hodinou což nabízí vysvětlení pro úvahy různého druhu.

Jako učitele tělesné výchovy mne zarazí, že 54,3% úrazů, i když lehčích (ruka, noha), se stane v hodinách Tv, pouze čtvrtina o přestávkách, kde není tak cílený dohled a kontrola. Mimo jiné autor prezentuje činnosti institucí a odborů v oblasti BOZ. Za závažné z této části práce pokládám zejména jasnou informaci o chaotickém a nekoordinovaném zpracovávání dat a informací ve státní správě ve 4 institucích, které na sebe nenavazují. Potřeby prevence s cílem snížit úrazovost a současně výrazně snížit náklady na zdravotní a lékařskou péči a efektivitu práce nejsou pro úředníky a odpovědné pracovníky zajímavé, což platí i pro ÚIV. Autor práce vhodně graduje analytickou část a dokladuje, že prevence díky organizovanému systému úrazů znamená nízký počet úrazů dětí i úmrtnosti na následky úrazů (Malta, Švédsko). Země s vyspělým systémem mají úmrtnost dětí na úrazy 2 až 3 x menší. Za

vhodné pokládám analýzu úrazů v ČR a Slovensku. Za nedostatek považuji chybějící informace o tom co je registrovaný školní úraz a další pojmy v ČR, když je autor velmi kvalifikovaně prezentuje v kapitole o školní úrazovosti na Slovensku. Autor uvádí, že kontaktoval při zjišťování problematiky školní úrazovosti všechny země EU. Odpověď uvádí od 6 zemí, což je poněkud zarážející.

Stanovené cíle doktorské disertační práce

Cíl práce lze prohlásit za splněný, pokud by autor splnil přesné penzum, zjistit a popsat současnou situaci v oblasti školní úrazovosti. V práci je prezentován popis a to z pohledu možného získání kvalitních a méně kvalitních informací o velmi důležité oblasti dětské úrazovosti s cílem získání podstatných dat pro zlepšení prevence v úrazovosti dětí. Jistou chybou vyplývající ze skromnosti autora je patrně malý důraz na 3. dílčí cíl práce, návrh změn v legislativní oblasti, které by měly vést k upřesnění i zjednodušení celého systému. Současně jde o návrh či vypracování návrhu systému preventivních opatření a sledování i zpracování statistických dat. Tyto cíle jsou v práci uvedeny, jak ve výsledcích tak souhrnu však nejsou zpracovány.

Celkově jsou cíle práce prezentované autorem splněny.

Hypotézy, které autor stanovuje, nejsou dle mého soudu hypotézami, chybí zde závisle a nezávisle proměnné.

Autor realizuje práci založenou na analýze získaných dat. Vzhledem k legislativním změnám a práci v hraničním oboru zdravotnictví a školství jsou získávané údaje různého charakteru, kvality a tím mají různou váhu. Snahu autora o eliminaci těchto hendikepů lze kvitovat a konstatovat, že je poměrně úspěšná. Autor zpracoval údaje ze všech škol a školských zařízení v ČR a to v letech 2000/1 až 2006 včetně rozdělení na dílčí charakteristiky.

O podrobnější srovnání se v některých případech autor snaží, problémem, který v práci několikrát zdůrazňuje, je rozdílné zpracování a metodika sledování dat. Ta znemožňuje a priori usuzovat a pokusit se o formulaci trendů. Tím se výsledky stávají popisnými a autor je prezentuje bez další syntézy. Například je nejmenší počet úrazů (index úrazovosti) v Praze a Středočeském kraji. Úvaha o příčinách však chybí, patrně nejsou podklady a argumenty k jakékoliv prognostice a pregnantnějším závěrům. O ty se autor správně pokouší v oblastech, kde mu údaje tuto činnost umožňují a vzhledem k různým podkladům provádí analýzu vždy vzhledem k podkladům dané instituce. Jde o analýzu vývoje úrazů podle zraněných částí těla v posledních dvou letech. Reálně jde o kvantitativní rozbor údajů České školní inspekce a Ústavu pro informace ve vzdělávání, ovšem jen do roku 2006. Od tohoto roku je změnou formuláře nemožné porovnání dříve získaných údajů se současnými. Jediné, co autor dokumentuje, je prudce se zvyšující nárůst úrazové četnosti, který má dle jeho vyjádření dramatický vývoj (str. 39). Autor se zabývá nejen základními a středními školami, ale analyzuje úrazovou četnost i v oblasti mateřských škol, bohužel pouze zkratkovitě (str. 50). Opisnost je bohužel převažujícím rysem této práce. Databáze ÚZIS, která je opět založena na jiné metodice sběru dat, poskytuje v některých oblastech odlišné výsledky. Potvrzuje tak skutečnost nestandardní metodiky a eliminuje jakékoliv pokusy o seriózní pohled na problematiku úrazovosti dětí a mládeže. Reálné zjištění, že dramaticky roste počet úrazů způsobených pod vlivem drog je faktografické a autor je porovná s dalšími měřeními. Diskuse a souhrn bývají nejdůležitějšími kapitolami disertačních prací. V nich se autor prezentuje a konzultanti mající vše za sebou, diskutují a předvádějí se. Autor prezentuje v podstatě výsledky dvou organizací, ÚIV a ČŠI. V kapitole diskuse autor diskutuje získané údaje způsobem porovnání vyšších a nižších hodnot. Dochází ke zvýšení úrazovosti, což autor míní řešit návrhem preventivních opatření.

Nové poznatky, které byly dosaženy v doktorské disertační práci – detailně popsat:

Jedním ze zásadních výsledků v práci je dokladování nesystémové práce státních institucí, které zajistili absolutní nesystémovou návaznost pro kvalifikovanou preventivní práci na základě dlouhodobých údajů. Tento závěr považuji za seriózní zjištění autora.

Návrhy preventivních opatření považuji za další konstruktivní kapitolu a materiál, který autor kvalifikovaně vytvořil a zdůvodnil jeho použití. Od zkvalitnění informovanosti dětí, znalosti rizik, úrazy při sportovních aktivitách a podobně. Projekty Zdravé město a další jsou možné směry k snížení úrazovosti dětí. Podobně autor navrhuje legislativní opatření a dokumentuje konkrétní změny ve své práci. Pokud budou realizovány, mohly by výrazně přispět k zlepšení prevence úrazů dětí a žáků. Tyto změny jsou velmi podstatné a přínosné nejen pro oblast úrazů, ale pro celou společnost.

Připomínky: Autor se zmiňuje o rozdílu v pohlaví, ale domnívám se, že je v jeho možnostech a erudici, zabývat se hlouběji příčinami tohoto výskytu. Zejména, pokud uvádí jako hlavní riziko hodiny Tv (49%) a volný čas o přestávkách (20%). Pokud je o přestávkách zraněno 2x více chlapců než dívek, je to skutečně dáno diferenciací vývoje? Kterou fází a charakteristiky má autor na mysli?

Zajímavé by bylo zjišťování příčin nebo alespoň názoru pedagogů, to však autor neuvádí. Může se zaměřit v diskusi na důvody, proč se v současné době nedaří snížit úrazovost dětí a jak změnit legislativu směrem k preventivnímu působení?

Autor využívá statistické údaje, musím konstatovat, že předkládá kvalitní rozbor statistiky. Chybí však vztah k názvu práce a oboru, kterým je Prevence, náprava a terapie zdravotní a sociální problematiky dětí, dospělých a seniorů. Například v porovnání nejvyšších hodnot úrazové četnosti u registrovaných úrazů je dosahováno v okresech Chrudim...atd. O polovinu nižších hodnot dosahují okresy Praha-východ a další. Proč tomu tak je, zda jde o lepší preventivní péči, kvalifikovanost učitelů, jiné podmínky, velikost sídla, dostupnost informací, jinou činnost vedení a učitelského sboru, jinou kvalitu spolupráce se zdravotními institucemi a podobně. Takové otázky bychom očekávali, že si autor položí. Proč se autor domnívá, že počet smrtelných školních úrazů v ČR je vysoký. Jaké jsou podmínky srovnatelnosti s jinými zeměmi, v čem se liší prevence nebo sociální a školní podmínky dětí a mládeže?

Stylizace která autorovi není ku prospěchu: nezanedbatelný počet je postižen při skocích....str 9, (počet není postižen, ale děti při skocích). Chlapci jsou více náchylní ke zranění nohou nebo hlavy (nejde spíše o častější zranění nohou u chlapců?).

ZÁVĚR

Práci doporučuji k obhajobě.

Místo vypracování a datum: Olomouc, 5. 9. 2007

Podpis:

